

1856

ՀԱՄԱՐՈՑ ՓՐԷՑՈՅՑ 1857 Վ.ՊՁ:

4. ԻՌՈՒՇԱՐԻՆԻ ԽՈՒՄԵԼԹԻՆԵՐ ԶԱՊԵՂԵՆ ՓԻՐ ՌԷԴԱԿՏՈՐԱՆՈՅ ԱՆՔ ՄԱ ԽԱՂԱՐՄԵՆ ՎՈՅԻ ԽՈՍԱՆԿԵՐՈՒ ԹԻՒՆԸՆԵՐ ԿՐԻՄԵՆ: ԲՐՈՒՍԻԱ, ՈՐԻ ՈՐ ՄԱ ՔԱՆԱՍԻՄՈՒՆՈՒՄԵՆ Է, ԳԵՐԱՆԱՆԿՈՒՄԵՆ ԱՆԽՈՒԹԵԱՆՈՅ ՏՆՈՒ ԽՈՍԱՆԸ Է ԴՈՒՆՈՒՄԻ ԻՐ ԿՈՎՈՐ ԳԱՐՃԱՆԸՆԵՐ ԷՆՈՒ, ԳՊԱՅԻՆԱՅ ԴՅԱՅԻՆ ՎՋ ԳԻՄԵՅ Է. ԽԱՂԱՐՄԵՆ ՈՐ ԻՆՔ ՔԻՅՈՐԳՐՈՎ ԸՐՈՅՔ ԵՆ ԽԱՂԱՐՄ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԱՅ ՎՃԻՆԸՆԷ: ԲՐՈՒՍԻԱՅԻ ԹՃՔԱՍՈՐԻՆ ԵՂՎՈՆԵ ՄԵ ԷՐ ՈՐ ՏԵՐԱՆԱՐՅԵՐ (ՔՓԻՅՏԵՐԻ) ԿՈՒՍԱՎԱՐՈՒԹԻՆԵՐ, ԹՃԱՂԱՍՈՐԱԿՈՒՄԵՆ ԻՆԽԱՆՈՒԹԻՆԵՐ ՆՈՐԵՆ ՏՃԱՍՏԱՍԵՐՈՒ ՏՆԱՐԱՐ ՈՍՔ ԵՐՈՂՈՒՄԵՆ ԳԴԽԱՆՈՐԻՆԵՐ ՔԱՆՈՒՆԵՆ ՍՈՒՃԱԿԵՆ, ՎՈՐԻ ՈՐ ՏԵՐԱՆԱՐՅԵՐ ԵՆՈՒՆ ԼԻՆԱՍԵՐ: ԿՈՒՍԱՎՐԵՆ ԿՈՅՐՈՐ ՇԱՍ ՏՆԱՅՔ ԳԷՆՐԱՆՈՒՄԵՆ ՏՃԱՆՈՒՄԻ ՈՐ ԲՐՈՒՍԻԱՅԻ ԹՃԱՂԱՍՈՐԻՆ ԳԻՔԱՆ

— Վանք Ժողի վեր գաղթից մէջ լուր կը
պտտի թէ Գաղղիա է։ Ռուսաստան Բրուսիայի
խաղաղորին ծանուցեր են որ, եթէ քեր չելուէ,
տիպի դէմ զօրք իրկէ իրենք ամենեւին չեն
քնդ գիտնար։

— Իստիսին ետեւի՞նքս ոնկե՞ս ինչ

— Փարիզէն Ռուսաց Աֆիսի մէջ լսեալով թաւա-
լարահամալիրեան փոքր այսպէս կը գրեն։ Ռուս-
սական է։ անգղիական լսողբայ իրարու դէմ
մըսած կօխէն հասանալաց գրամական փնտիւրն փոքր
շատ ազդեցութիւն կ'ընէ։ Գրան զի առհասարակ
կը կործուր որ առ կուր պարզ լսողբայ խմբա-
գրիւններէ յառաջ շիտայ, այլ առիթ բարձրաւ
գոյն անդերէ կը ծագի, եւ կը փախչար որ առ
խօսքի կօխէն փերձագէս իրաւանն պիտ'որ գա-
նայ։ Վարդիական կառավարութիւնը դաշնակից
եւ բարեկամ տերութիւնաց մէջ կ'ուզէ միջնորդ
ըլլալ։ Ար. Դաւիթէր Կոստանդնուպոլսոյ մէջ
ամեն փոքր ի գործ կը ղեն որ Կերտուր խանին է։
Լորտ Ռեօքրիֆին մէջ խնդիրը խաղաղութեամբ
լոյննայ։ Դաւեւ առ փախճանաւ Կարմից դեպագա-
նին Փարիզը երթոյն ետ կը ձգուի, որովհետեւ
տարակից շիտ որ Կարսիստանին դէպքն էթէ
խաղաղութեամբ շիքրանայ, ղենգրիւս է։ Կրտ-
սաստան իրարու հետ բախելու պիտ'որ առաջնոր-
դէ։ Քանի մը տարի յառաջ Ռուսաստան Կար-
սիցմէ (Կասպից ծովն մէջ) կ'ըլլի մ'առաւ հոն
Խիւլքիմեմեմեմեմեմ գետ ասիական խիւն մը ղենելու
համար, որովհէտ զի Նաւարիւթիմից շաքի կուտէ։
Ռուսք նոյն կ'ըլլին զորաւոր պատերազմի Նաւա-
համագաթի մը զարձուգին, որն որ Կարսիստանին
մէջ գործող Ռուսական բանակին ապաստան կրնայ
ըլլալ։ Ըմեն մարդ կը տեսնէ հիւսից որ ասիական
խնդիրն առիթի եւս կ'ընտելուէ Է. քան թէ Կրտեւ-
րեան խնդիրը։ Թէ որպէսք փախչի գեազանա-
ժողովը կուրդ պիտ'որ ըլլայ ոտքը խաղաղական
փելից մը տայ, եթէ նոյն իսկ ոտքը մէջ առիթ
պիտ'որ ըլլայ ինչո՞ւմալ խիւններն երեւան ելլելու
առ է մեր լոյսը քաղաքագիտաց հիմնկուան
մտածմանը։

ԲՐԱՆՈՒՄԱՆ ԿԱՍԱՊԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԳԵՏԱՓԶԱԹԵՆԻ
 ԽՆԴՐԱՅԻՆ ԱՊԱՏՆԱՐԱՆ (տես Գաղղիայի Հատուածին
 մէջ) Հելլաւտիայի Տես ումէն գեապոտնական հա-
 զրդու խմբին կտրեց, և միանց տանոյն ծանոցը որ-
 տակէ կտրը Հելլաւտիայէն Նոր ասապարկուծին
 մօտ զլայի շէնդուներ, այլ միայն մեծ տերու-
 լիեան մը միջնորդութեամբ: Աս որոշման վրայ
 Հելլո Ետեան զաշնակցութեան խորհուրդն ալ
 ասորչ կարգի ժողովք մ'ըջաւ ևս ուղղեց որ
 զաշնակցութեան ժողովքը ժողովուրդ, որպէս զի
 իրենց ալ իրենց րօնելու ընկնայքին վրայ խոր-
 հնէ: Բոտ սիւս իր ցոյրն ալ պատեւազօն ուր

Հանդիմանալիքը որ արտահայտուած է, եւ եթէ Հեղափոխական լիակշիւններ, որն որ հասանալիս չեն եւր, մասերս իրարմիջեան լիակշիւնը մը չէլի ի իւրեքշիւնը համարալիքն որ ելլէ: Կառավարութիւնն իր Ծ զաւարտանքներն միշտեւ գոնայ առարկանաց համար պիտի որոշէ, որպէս զի տալի բոլոր իշաւակը պատերազմին մասնակից ըլլայ: Արշաւանաց հրամանատարութիւնը պահապան զօրաց ցարակաւ կրէսպէն կանխել տրուած է: Հեղափոխական ալ իրենց կողմանէ պատրաստութիւններ կը անեն: աս օրերս կառավարութեան կողմանէ պաշտօնատարներ քանի մը դատաւաց բարդ տեսեր քննելին, անմեղա համար լին արդեօր տննից մը օրինաց պահանջած գէնքերը կան լին չէ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈՂԱՅԻՆ, Ի կամ լրերուն նայելով՝ Ռուսաց կառավարութիւնը լուծեամբ պատրաստութիւններ կը անեն չէ լին միայն զարգացումն ինքզինը, այլ նաեւ կաւեւսեան պատերազմը ստանկութեամբ յառաջ տանելու համար: Պետրոլայի մէջ անպաշար զինուորական խորհրդներ կ'ըլլան, որոնց մէկ նիւթն ալ ինքզին եւ պալատային վարչարարութիւնը:

ՃԵՆԱՍՏԱՆ

ՎԵՐՈՂԱՅԻՆ Եւ Անգղիացոց ճենաց գէտ ընելու արշաւանաց լուրն երթալով կը հաստատուի: Ըստ գլխաւոր պատնոցը ճենական կառավարութեան աս իրիւր տեղութեան հրատարակեալ փառաբանաց հետ քէլ վարդիւն է: Անգղիան եւ Վազգիտ կ'ապրին աս տոթով նաեւ աս օտարաց արշաւան իրարմիջեան տեղութեան հետ ասիւն հարդարութիւն հաստատել եւ միանշանակ իրենց երկրին մէջ անհաշիւ ապստամբութիւնն եւ անկէ հետեւած շարեաց վերջ մը տալ:

Ճենական ապստամբութիւնն 1851ին սկսաւ, իր ստանդարտը գիւն-Վ. Ե. անուամբ երկրաւարը մարդ մըն է, որն որ աղքատ ծնողքէ ծնած եւ բուռական տղէկ իրմութիւնն մ'առած է: Ըս մարդս ժողովրդեան մը իրար ժառանգելու ամեն յառակաւ իրմութիւնն ունի, իր աս ապստամբութեան ալիք ստիկտ առաւ ժողովրդեան բնական արքանեաց կառավարութեան վարչ ունեւոր տփուհի: Հեղափոխութեան երկու գոյանք ընկերութեանց մէջ մտնելէ ետեւ, որոնք 100,000 անկէ աւելի անգամ ունին, ապստամբութեան դրոշմ շարժաւ եւ հաղթարար յայտարարութիւններ հրատարակելով՝ ժողովրդեան ծանոց լին Գանգուի ցեղը (Հիմակուս կայսերական ցեղը) անձուէն ինկած է, եւ կամենք զէնքի կանխել: Գանգուս մայր ինքն իրեն նորոգչի անուն տուաւ, որով ժողովրդեան վարչ մեծ աղիւցեցութիւն մ'առնեցաւ: Իր ապստամբութեան երրորդ ամիսը 20,000 զօր ուներ, ամենամեծ ճենական փոխ զաւանդներն յարձակեցաւ, ունին արեւելե կամեն ապստանեց եւ միւսիւ բնակիչին անցնել հասաւ, եւ անտարակցոս աս մեծ մղկարարալըն ալ իր ձեռքը կ'իյնար եթէ ընական զէպք մը զներք չաղատէր: Գանգ ցի նոյն ժամանակը Բոյ-Լո գիտին զօրը շտանդարտը՝ իր զօրաց մէկ մասն առաւ, արտով՝ ապստամբն ստիպուեցաւ ունիկ Լո քաւ: Զոյնը՝ Նիկկորդ տարին զօրը նորէն կարգի գնելով: Նիկկորդ արշաւանները ընել եւ շատ երկիրներ գրաւեց: 1854ին Կոնստն քաղաքն ալ առաւ, որն որ ճենաց երկրորդ մեծ քաղաքն է, եւ իր նիստը հին հաստատեց: Կոնստնական զօրաց հետ քրոն ամեն պատերազմին մէջ միշտ ինքն յաղթող եղաւ եւ սպասեալ իր կողմնակիցներն օրէ օր աւելցան: Ինչպէս եւ վերջին ժամանակներս իր աղիւցեցութիւնը ըլլէ մը նուազեցաւ իր պատերազմին շատ երկայն տեւելուն համար, ի վերջոյ պար ամենայնի հիմայ ալ քոնը 100,000 զօրը ունի: Աս զօրքը շատ անկարգ եւ բոլորովն անկանալի է, ամեն մէկ քանդ 5-6000 զինուորէ կը բաղկանայ, որոնց զարապեաները ճենաստանի գաղտնի ընկերութեան գլխաւոր սնուամեղներն ընտրուած են: Զօրաց զէնքն ալ շատ տեսակ է, ունենք հրացան անին, ունենք ալիւն ու նետ, ունենք միայն երկայն նիզակ մը կամ տապար մը եւ կամ պարզ սուր մը: Բայց յարձակումներն շատ ծարար է, այնպէս որ իրենց ամեն զէնքերն ալիւն կ'ործածել: Չիարարաց գունդը 12,000 հոգի է, որոնց պաշտօնն է բանակին կերակուրը հագալ: Գաւառի մը կերակուրէն ստանալէն ետքը բանակն ուրիշ գաւառ մը կը տարալի: Կրտսերաներուն ու զօրաց մեծ մասն իրենց կանայքն ու աղաքը հետեւին կը տանին, եւ պատերազմին օրը գանձը աղաճով տեղ մը կը գնեն: Գանգ աս բանակին մէջ մասնաւոր խնդրանքներով գունդ մը կայ այն օր 8 պղտիկ 1615ին ճենական խնդանով ունի, գլխաւորներն իրենց խնդանովներն իրենք կը քաշեն: Կեանք

գունդներն (15-25) հասարակութիւն վեր է վերջ կողքուած քարէ են, զորոնք զինուորները շատ շուտով կը շինեն: Աս ծանօթ գէնքերն զատ քանի մը եւրոպայի մէջ բոլորովն անձամբ հրատարակեալ միջոցներ ալ կը գործածեն: Կոնստն Տեղաւոր, հալած կապար եւ ասոր նման ապստամբ իրմութիւնը շատ ծարարաւ լինալի հետեւ տեղեր կը նետեն, որոնցմով իրենց հասարակութիւնն եւ արաւստագիտութիւնը կը տեսնուի: Ինչպէս եւ աս միջոցներն եւրոպական զնդի մը գէտ շատ նաւալ աղիւցեցութիւն կ'ընեն անենալ, բայց նոյն երկրին զօրաց մեծ փնտներ կը պատահուեն: Արաւորները բանակին Բժիշկներէն կ'առնուի կը գարմանակին, այսինքն արց կամ ուրիշ կարող զէնք մը վերջին վրայ, ինչպէս նաեւ մէկ անգամ մը կ'որոշուած ասեն, արիւնած տեղը տարցոյցած երկաթով կը շինեն, եւ այնպէս արիւնը կը դարկեցնեն: Անոնք տարի մաղձոյցալի աւան, ճենաց բժիշկներն աս հիւանդութեամբ բուժուածներուն ալ փոխանակ շինելու մարմիններուն ամեն կայսի տար երկաթ կը քսեն եւ աս հասարակ կը բաժնէին:

Իրեն-Վ. Ե. ճենաց կայսեր զէն խնդանակ հետեւ կը պարտի, արմը իր կենաց արտահայտութեան կը հսկին: Ըսնցմը 200 հոգի շղիւններ, անոնքներ եւ ուրիշ տանջանայ գործիքներ հետեւին կը ամեն օր ժողովրդեան վրայ տան: Բայց աս բանական միջոցներով իր կողմնակիցներն մեծ մասն իրմէ հեռացուց, նաեւ Կոնստն ցեղը գէտ քրոն բանակներէն իրեն խորհրդին յառաջ երթալուն մեծ օրգէնը եղան: Ի վերջոյ պար ամենայնի ապստամբութեան հիմնական վիճակը զօրարար է եւ դեռ երկայն տեսն կ'ընայ շարունակել:

ՌՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԱՆԱՆ

ՄԱՐԿԱՅԻՆ ԼԵՂՈՒՆ

ՄԱՐԿԱՆ ԼԵՂՈՒՄԵՆԱՆ ՄԻՆԵՐԵՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԱՆ

ԵՒ

ՈՇԿԱՅԻՆ ԼԵՂՈՒՆ ԿՐԵՑ

ԲՆԵՐԱՆ ԵՆՈՒՐՈՒՆ ՄԸ

8. Ըս ամանկ ըլլալով՝ մը ուսումնականներն ու մասնակիցները, ինչպէս նաեւ աղիւց գլխաւորները, որոնք փոխապէս ու քանքն տղիւն մէջ առաւ, մտաւ որ ու բարոյական կրթութիւնն ու գիւլիլիկ եւ յարաւանի ճաշակը՝ միշտ աղիւցային աղին կենդանի պահելով՝ տարածել է, լին որ աղիւց մեծ բարոյարարութիւն մ'ընել կ'ուզեն: Կէտար է որ իրենց ծարարաւստագիտութիւնը, հնարագիտութիւնը, փոյլն ու միանգամայն աղիւցեցութիւններն աղիւցային մայրենի լեզուն ժողովրդեան մէջ քատ կարի անկորուստ պահելով՝ որպէս աղիւցներն եւ յառաջ տանելու համար յորմար ձախմարն ու միջոցներ գտնելու մէջ յալընեն: Եւ ասոնք գտնելն օրապի օր ալ գտնարին երեւոյ՝ իրք շատ մեծ դիւրութիւններ կ'ունենայ, երբ որ աղիւց ներկայ վիճակին ու գտնուած տեղիւրն պարագայից միտք կը դրալի, ու անոնց համեմատ ձախմար կը բուռն: Զիտալի աղիւցային հասարակ լեզուաւ ալ եւ այլ փոքր գրքեր, որորիւրեքանի տեսարաններ, օրագրիւններ ու լրագրիւններ հրատարակելով, գործնալ իւրաքանչիւր անձին իր խոսակցութեան ու զրուածքներուն մէջ իր մայրենի լեզուն վրայ մասնաւոր մատչութիւն ու փոյլն ունենայն աս փախմարն համար սլոտիար ու յորմար միջոցներ են: Բայց մայրենի լեզուն ընդհանուր աղիւց մէջ ծաղիւն պահելու եւ մշակելու համար ամենին աւելի կարեւոր ու աղիւց եւ իւր միակ ընդհանուր միջոց է անոր հիմնական ու շարունակալ ուսումը զարոցաց մէջ տղիւց սկսելը:

Եւ ասոր ժամանակն է՝ որուն (որպիսի պղտիկ ըլլայ նէ ըլլայ) աղի հեղ զօրաց մանկը կամ փոքրեան իրմալու օրը: Զատալ քան պարեմարանի ինքնը կամ պիտի անոր ձեռքը տալ իր լեզուն վրայ մատչութիւն ընելու սկսել պէտք է: Ըս բուն լեզու եւ աւելի փարձապետեալ մասնաւոր ընդունել շատ կանոն՝ ունի: Բայց լին որ մասալ տղայ մը զարոց մեծ ու անն տանի կանոն մ'ընկունելու ըլլայ՝ որ մէջ իր մայրենի լեզուն պէտք իւր: Եւ ան կանոնն պահպանութիւնն իրմ տղիւններուն վրայ միշտ տեսնել, ինքն ալ անոնց փարձապետն մասնաւոր հարկութեանն ու անոնց գտնարութեան մը անոնց հետեւելու կը սկսի: Եւ երբ որ տալիս օրին սկսած ամեն խոսքերը մայրենի լեզուով լինու եւ լեզուն ըլլայ, կ'ընայ հաստատութեամբ:

Եւ ասոյցով որ իր տարիքին ու լեզուն խոսելու յարգակութեան հետ նաեւ մայրենի բարոյական ուսումն ալ յառաջ երթայ, ու իրեն հաստատուն եւ անկորուստ ստացուած ըլլայ: Աս կանոնն ու կարգը զարոցաց մէջ ճշգիւ պահելով՝ աղիւցին աղիւց ընդհանուր ու հաստատուն ձախմար մը կը բացուի իրենց զարոցական ընկերութեան մէջ լինալու եւ իրենց կամ՝ քաւառան հոգիէ միայն բարոյացեալ ըլլայ՝ մի միայն ան ալ բուն լեզուն տղիւցին մայրենի լեզուն խոսելու: Ան որովհետեւ ամեն մայրկային օրը ըլլէ մը մասալի շարունակութեամբ ու անընդհատութեամբ յառաջ տարաւելու ըլլայ՝ միշտ յառաջադիմութեան կ'ընէ: Եւ կառավարչադպրոցներ ընկալցին մէջ կը մտնէ, անոր համար աղաք միշտ ու ամեն խոսքի մէջ իրենց մայրենի լեզուն բանեցնելով՝ շատ ուղիւններն ու նոր աղիւցներն իրենց մեծերն ու ասալ գաղտնիներն այն լեզուն մէջ ամեն անհրաժեշտ կարեւոր բաներն ու բացատրութիւններն ստանց մասնաւոր աղիւցութեանն ու իւր լին անոնց մասնաւոր ուսում մ'ընելու կը սորովին: անոր մէջ անանկ կը փարմն՝ որ զարոցներն գտնար ալ ան լեզուն խոսելու ամենեւին գտնարութիւն մը չեն իմանար, ու անանկով փարմութիւններն կը շարունակեն:

Ըսպէս լեզուն հայերէն բառերու եւ խոսքերու փարմով ըլլալով՝ իր չիտանելի լին անկէ կը տար ձեռքերին տրուած զիքն ինչպիսի վերաւորութեամբ իր սկսին կարգալ, բառերը դիւրութեամբ ու ճիշդ արտաբերելու եւ անախտա հասկնալ, հասկնալով կարգացած առնանին ամեն նեւին ձանձրութիւն չեն պար եւ բառանքներն կ'ուրեւնայ: Եւ միջոցապէս մայրենի լեզուններուն թիւրախմութիւնը սկսած անանկն շատ մեծ աղիւցութիւն կ'ըլլայ իրենց անկալի վերաւ ու յալ զարգեցեալ սորովելու: Իսկ ինչէ խոսեմ վար, պետեանն ու գաւառարարներն ալ աս բանն մէջ այն կարեւոր պարագայներ կ'ուրեւնան, որոնք աղիւց բարիքը իմանելու համար լինալու եւ ամեն մարդու՝ բայց մանաւանդ աղիւց տարրը վրայ վերապարտութիւն ընող ու անոնց կրթիլ ըլլող անձինքներն սեպհական պէտք է ըլլայ, ան ասուն աղիւցին լեզուն անընդունալ, մարկու եւ կորստելու փառնքի մէջ չիմալեն ի գտու, միշտ յառաջ երթալու եւ ծաղիւն ընկալցին մէջ կը մնայ:

9. Ըզգային լեզուն անկորուստ պահելու եւ յառաջ տանելու համար գլխաւոր միջոց մ'ալ աւար մէջ օտար լեզուն Բոսթր խոսելու ու խոսելութեան հետ ինքնն է: Որպիսի որ մարդկային կրթութեանն ու մասալ լեզուաւորութիւնը յառաջ կ'երթայ՝ ոյնալի աւելի գաղափարները, գիւտերն ու արհեստները կը շարունակ, որոնց ամեն մէկն իր յոտուէ անունը պէտք է որ ունենայ: Այն աղիւց որուն մէջ նոր պէտք մը կը գտնուի ու նոր արհեստ մը կը հնարուի, պէտք է որ իր լեզուն մէջ անիկալ անուանելու՝ անոր սեպհական անուն մը գտնելու համար յառաջ գտնէ: Եթէ աղիւց մէջ այնպիսի ծարարաւ ու սրտիւն ունենք կը գտնուին որ նոր գիւտ գտնելու նոր արհեստ մը հնարելու չափ միտքներն կը համար իր ծարարութեան իրենց աղիւցին լեզուն հարաւոր գտնելու մէջ չեն ան գիւտին ան արաւստին յարմար անուն գտնել հանելու համար ծարարաւ ու հանալ լեզուապետներն ու բանասերներ չիտանել իրաւորութեան մեծ դժբախտութիւնն ու անարգութիւնն կ'ըլլար: Իսկ ինչէ աղիւց յառաջադիմութեան համար օտար աղիւց մը նոր գիւտ նոր արհեստ մը առնուլ աղիւց մէջ խոսելու կարեւոր է ըլլայ, միկէ հարկ է անիկալ այն աղիւցն ունի ու անախտ անուանել, կամ լին գիւտն ու արհեստին հետ անունն ալ օտարէն տանց հարկի մարտը ու առնուլ: միկէ նոյնն աղիւցին բառով ու անուամբ մը չիմանար ճիշդ ու որոշ բացայայտել: Խաղաղամտութիւնը, այսինքն օտար լեզուն մը խոսքն ու բառերն աղիւցին լեզուն յառաջ աճող ու բառերուն լեզուապետն ալ գիւտեցելն ու ընտիր արաւստն ու հանութիւնն մըն է: Եւ ինչն ալ որ իր լեզուն աղիւց ու կառավարչա գիտն պէտք է որ սորոված օտար լեզուն իր լեզուն իւրաքանչիւր, եւ ամեն զտուն ու անունը:

Եւ անոնք գաղափարալը եւ ուսուցչող մասնաւոր պարտն է մտնող լին ամեն մէկ աղիւց ծնողը ինչպէս իր իրեն ալ կ'ընեն մտնող միջոցներ համար ինչ օտար ձան յառաջադիմութիւն հարկաւոր է իր լեզուն մէջ, ու անոր համար միջոց լեզուապետութեան մէջ կ'ընէ: Օտարութիւն ու զարոցներն մէջ մայրենի լեզուն է զոտարգիլ հարկաւոր լեզունն ալ տղիւցներն ու արհեստարարներն ու անախտ բան կ'ընող անախտ: Իսկ օր ան մէջ անախտն գլխաւոր ու անուանութեան բանն է, իսկ միկանայն ուսումն է իրաւորութեանն ու միայն զոտար ձան օր արաւստային հարկաւոր ըլլող գլխաւոր լեզունն է: անոնք ու յառաջ տանել: Ըս ընկալցին հիմնական ամեն լեզուն աղիւց մէջ հաստատ կը պահուի, ու անոնք արգիւն գաղափարներն մէջ աղիւց անախտն ու գլխաւոր արգիւնն են իր լեզունն աղիւց լեզունն ամեն լեզունն:

